

ЩОДО СТАТУСУ ОСІБ, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В МЕЖАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Козаченко Олександр Іванович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Особливий інтерес, стосовно статусу осіб, які приймають участь у кримінальному судочинстві, становить Закон України «Про забезпечення безпеки осіб які беруть участь у кримінальному судочинстві», згідно якого участь особи у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті чи розслідуванні злочинів, а також в судовому розгляді кримінальних справ визнається участю особи в кримінальному судочинстві. Особливо важливим у даному питанні є те, що згідно ст.2 цього закону немає ніякого значення, у якій формі особа брала участь у кримінальному судочинстві, або сприяла йому [1].

Враховуючи сказане, можна зробити висновок, що громадяни які залучалися до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть виступати виключно в ролі учасників кримінального судочинства (ч. 3 ст. 239 проекту КПК). Але виникає питання: де в проекті КПК закріплені правовий статус осіб при виконанні цих дій?

У свою чергу, правове закріплення статусу осіб, які приймають участь у кримінальному судочинстві, ми знаходимо і в ст. ст. 19, 20, 22, 53, 87 КПК України, де про коло таких суб'єктів говориться - «особи, які беруть участь у справі». Проаналізувавши наведені вище статті КПК України, М.М. Михеєнко дійшов висновку, що до числа цих осіб не входять лише державні органи і службові особи, які ведуть процес [2, с.67]. Звідси слідує, що громадяни, які в будь-якій формі беруть участь у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті чи розслідуванні злочинів, а також у судовому розгляді кримінальних справ, є суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин [3, с.67].

Крім цього, згідно Закону України «Про відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дзнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» суб'єктами кримінально-процесуальних відносин будуть і ті громадяни, яким завдано шкоду оперативно-розшуковими заходами до порушення кримінальної справи за умови, що протягом шести місяців після проведення таких заходів не було прийнято рішення про порушення за результатами цих заходів кримінальної справи, або таке рішення було скасовано [4].

Так, стосовно такої категорії громадян в Законі України «Про міліцію» говориться наступне: по-перше, діяльність міліції будується на принципі взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням (ст.3); по-друге, сприяти міліції зобов'язані громадські об'єднання, трудові колективи і громадяни (ч.1 ст.6); по-третє, примусове залучення громадян до співробітництва з міліцією забороняється; по-четверте, міліція має право для виконання покладених на неї завдань залучати громадян за їх згодою до співробітництва у порядку, встановленому законами, що регулюють профілактичну та оперативно-розшукову діяльність(ч.2 ст.6) і т.д.[5].

У свою чергу, положення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначають це наступним чином: по-перше, сказано, що оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципі взаємодії з населенням (ст.4); по-друге, під захистом держави перебуває особа, яка залучається до виконання завдань ОРД (ч.1 ст.13); по-третє, зберігати таємницю, що стала їм відома, зобов'язані особи, які залучаються до виконання завдань ОРД (ч.3 ст.11); по-четверте, оперативні підрозділи мають право мати гласних і негласних позаштатних працівників (п.12 ч.1 ст.8); по-п'яте, оперативні підрозділи мають право встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності (п.13 ч.1 ст.8); по-шосте, до злочинної групи здійсненої проникнення особа, яка співпрацює з оперативним підрозділом, із збереженням таємниці стосовно достовірних даних щодо її особистості (п.8 ч.1 ст.8); по-сьоме, забезпечується безпека осіб, які надають допомогу і сприяють ОРД, осіб, які беруть участь у

кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів (п.6 ч.1 ст.7); по-восьме, під час здійснення ОРД не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб (ч.5 ст.9); по-дев'яте, одержати письмове пояснення від оперативних підрозділів з приводу обмеження своїх прав і свобод мають право громадяни та інші особи (ч.9 ст.9); по-десяте, оперативні підрозділи мають право опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу (п.1. ч.1 ст.8) і т.д. [6].

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» стосовно такої категорії громадян зазначає так: по-перше, йдеться про виконання нештатних негласних співробітників, які вводяться під легендою прикриття в організовані злочинні угруповання (ч.1 ст. 13); по-друге, для здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю спеціальні підрозділи ОВС мають право залучати до співробітництва учасників організованих злочинних угруповань (ст.14); по-третє, при розгляді гарантій прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб, вживаються такі поняття як громадяни, фізичні особи (ст.22) і т.д. [7].

Згідно Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві» право на забезпечення безпеки має особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь чи сприяла у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті злочинів, а також члени сімей та близькі родичі такої особи (ч. 1 ст.2) [8].

У Законі України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дзнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» вживається лише одне поняття - «громадянин» [4].

Таке саме поняття вжито і в Законі України «Про звернення громадян»

До даного питання залишається лише додати, що в Конституції України, КК України і в КПК України ми можемо зустріти лише такі поняття як «особа», «людина», «громадянин» і «населення», а, як відомо, ці закони складають правову основу правоохоронної діяльності, відповідно, обов'язково мають бути враховані і в проекті Кримінально-процесуального кодексу України, який наданий Міністерством юстиції України.

Список використаних джерел:

1. Грохольський В.Л. Система принципів ОРД: Дис... канд. юрид. наук: Україна. МВС. - Одеса, 1999. - 196 с.
2. Михеєнко М.М. та ін. Кримінальний процес України: Підручник / М.М. Михеєнко, В.Т. Нур, В.П. Шибіко. - К.: Либідь, 1992. - 431 с.
3. Ищенко А.В. Биологический сыск / Опыт этико-исторического исследования библии в оперативно-розыскном аспекте / Конкурсная работа. - К.: КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского,
4. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дзнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» // Голос України. - 1999р. - 17 січня.
5. Закон України «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - №4, - Ст. 20.
6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, - 1992. - №22. - Ст.303.
7. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» // Відомості Верховної Ради України. - 1993. — №35. - Ст. 358.
8. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві» // Відомості Верховної Ради України. -1993, - №35, - Ст.358.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Корчовий Микола Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри оперативної-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

В Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3) [1]. Проте, значної шкоди цій цінності завдає злочинність, боротьба з якою продовжує залишатися досить серйозною проблемою. Офіційна статистика свідчить про те, що незважаючи